מקרא קמא אם כן לימא קרא ציצית תעשה לך [י]גדילים למה לי ש"מ לאפנויי האי לשיעורא הוא דאתא (א)[א]גדיל שנים גדילים ארבעה עשה גדיל ופותלהו מתוכו א"כ לימא קרא [ב]לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדו ל"ל ש"מ לאפנויי ואכתי מיבעי ליה [ג]לתוכף שתי תכיפות חיבור [ו]ותכיפה אחת אינו חיבור א"כ לכתוב רחמנא לא תלבש צמר ופשתים יחדו שעטנז ל"ל ש"מ לאפנויי ואכתי מיבעי ליה [ז]עד שיהא שוע טווי ונוז אלא כולה משעטנז נפקא אשכחן דאתי עשה ודחי לא תעשה גרידא לא תעשה שיש בו כרת היכא אשכחן דדחי דאיצטריך עליה למיסרה וכי תימא נילף ממילה מה למילה שכן נכרתו עליה שלש עשרה בריתות מפסח מה לפסח שכן כרת מתמיד מה לתמיד שכן תדיר מחדא לא אתיא תיתי מתרתי מהי תיתי ממילה ופסח שכן כרת מפסח ותמיד שכן צורך גבוה ממילה ותמיד שכן (א) ישנו לפני הדבור ואליבא דמ"ד[ד] [א] עולה שהקריבו ישראל במדבר עולת תמיד הוה ומכולהו נמי שכן ישנן לפני הדבור אלא איצטריך סד"א תיתי מכבוד אב ואם דתניא [ה]*יכול יהא כבוד אב ואם דוחה שבת ת"ל [ג]איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו כולכם חייבין בכבודי מאי לאו דאמר ליה שחוט לי בשל לי וטעמא דכתב רחמנא את שבתותי תשמורו הא לאו הכי דחי לא

לאו

מקרא קמא. דכלאים בציצית. ודקאמרת לרבנן דלא אייתר להו למר ופשתים מנא להו דכלאים בציצית שרי דליתי עשה ודחי לא תעשה: **א"כ.** דלאו לאפנויי לכתוב ציצית כו': **לשיעורא אתא.** למנין חוטין: **גדיל שנים.** אי אפשר לעשות גדיל בפחות משני חוטין: **גדילין ארבע.** חוטין דמיעוט גדילין שנים וכתיב (במדבר טו) ונתנו על ציצית הכנף פתיל אמרה תורה עשה מהן ארבע חוטין גדיל אחד דהוו להו ח' חוטין כשתוחבן בכנף הבגד: **ופותלהו מתוכו.** שיהיו תלויין פתילין שלא יעשה כולו גדיל אלא קצת גדיל וקצת ענף: **תכיפה.** פוינ"ט שתוחב תחיבה אחת במחט ומחבר כלאים בגד למר ובגד פשתים יחד אינו חיבור בפחות משתי תכיפות להכי כתיב יחדיו עד שיתחברו יחד יפה: **שוע טווי ונוז.** מן התורה אינו חייב עד שיהיה הצמר והפשתן מתוקן יחד היטב במסרק: **שוע.** לשון חלק שמתרגמינן שעיע (בראשית כז): **נוז.** ארוג: **כולה משעטנז נפקא.** דאי לאפנויי לחוד נכתוב לא תלבש כלאים צמר ופשתים ומדאפיק רחמנא בלשון שעטנז דרוש ביה נמי הא: **ממילה.** שדוחה עשה שלה לא תעשה דשבת שיש בה כרת: **שלש עשרה בריתות.** אמורים בפרשת מילה[ד]: **מפסח.** שדוחה שחיטתו את השבת[ה]: **שכן צורך גבוה.** למזבח. תאמר בעשה דייבום דליכא כל הני: **מילה ותמיד שכן ישנן לפני הדבור.** לפני מתן תורה: **ואליבא דמ"ד.** במס' חגיגה (ד' ו.): **עולה שהקריבו ישראל במדבר.** דכתיב (שמות כד) ויעלו עולות עולת תמיד הוה: **סד"א.** אי לא כתיב עליה[ו] לדרשא תיתי עשה ודחי לא תעשה שיש בו כרת מכיבוד אב ואם: **כולכם.** אתה ואביך ואמך חייבים בכבודי. מאני ה'[ז] דריש ליה: **שחוט לי.** דהוי אב מלאכה שחייבין עליה כרת:

לאו

גדילים ארבעה. במנחות (ד' מב.) אמר דבעי תמניא חוטין ותימה מנלן שכופל כל אחד ואחד לשנים שמא יקשור כל אחד בראשו בטלית ואי הוה מפרשינן עשה גדיל ופותלהו מתוכו היינו שעושה אותו כעין פתילה וכופלין באמצע הוה ניחא אבל בקונט' פי' פותלהו מתוכו היינו שני שלישי ענף שלא יעשה הכל גדילים:

ואכתי מיבעי לי' לתוכף תכיפה אחת דאין חיבור. בלאו הכי מיבעי לי' דאי לאו יחדו ה"א לאסור ללבוש צמר ופשתים אע"פ שאין מחוברים כלל זה עם זה:

עד שיהא שוע טווי ונוז. אין לפרש כמו שפי' ריב"ן שוע וטווי יחד צמר ופשתים (ב) א"כ כלאים בציצית היכי משכחת לה שהרי צריך שיהיו ב' חוטין של תכלת צמר לבדו בלא פשתן אלא שוע כל אחד לבדו ונוז נמי אר"ת דאין לפרש דהיינו ארוג כדפי' בקונט' דמאי שנא שוע וטווי דהוי כל אחד לבדו ונוז קאי אצמר ופשתים יחד ועוד דבנדה פרק האשה (ד' סא:) גבי הא מאן דרמי חוטא דכיתנא בגלימא דעמרא כו' ופריך ולימא או שוע או טווי או נוז ולפי' הקונט' בלא נוז אי אפשר שיהא כלאים ואין לומר דהכי פריך ולימא או שוע ונוז או טווי ונוז או נוז לחודיה דא"כ דבנוז לחודיה הני שוע וטווי דכתב רחמנא למה לי אלא נראה לר"ת דנוז היינו שזור ונוז נמי כל אחד לבדו ועל שעטנז של צמר לבד ושל פשתים לבד הזהיר הכתוב שלא יעשה מהם בגד ביחד ומיחדו נפקא והר' רבי יצחק הלבן הקשה לו מהא דתנן במס' כלאים (פ"ט מ"ח) אין חייבין משום כלאים אלא על טווי וארוג שנאמר שעטנז שוע טווי ונוז אלמא דנוז היינו ארוג ואר"ת דע"כ לאו למדרש כל שעטנז קאתי מדלא קאמר אלא על שוע טווי וארוג ולא מייתי שעטנז אלא משום טווי (ג) ונוז לחודיה אבל ארוג מיחדו נפקא:

כולה משעטנז נפקא. מדלכתיב שעטנז ולא כתיב כלאים שמעינן שוע וטווי ונוז ומדלא כתיב שוע וטווי ונוז בהדיא שמעינן דלאפנויי קאתי למידרש סמוכין ואם תאמר ודלמא לכדרבא לחוד קאתי למדרש סמוכין דלצמר ופשתים פוטרים אף שלא במינן ומנלן דאתא למישרי כלאים ויש לומר דהכי משמע דלא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדו גדילים תעשה לך מהם והכי איתא בפ' שני נזירים (נזיר ד' נח. ושם) וא"ת והיכי ילפינן בעלמא מהכא שאני כלאים דהותרו מכללו אצל בגדי כהונה ואר"י דהתם נמי משום דאתי עשה דבגדי כהונה ודחי לאו דכלאים ואין זה הותר מכללו ומיהו אי לאו כלאים מבגדי כהונה לא הוה מצי למילף בעלמא משום דמצותו בכך ובענין אחר אי אפשר לקיים מצותו כמו שפירשתי לעיל (ד) דלא ילפינן מאשת אח ועוד דצורך עבודה שאני וא"ת אדילפינן מכלאים בציצית דדחי נילף משריפת קדשים דלא דחי כדדרשינן פ' כילד צולין (פסחים פג:) דאין שריפת קדשים דוחה יו"ט מוהנותר ממנו עד בקר (שמות יב) בא הכתוב ליתן בקר שני לשריפתו *וי"ל דשאני התם דלא בטלה מצותו בכך ויכול לשורפו אחר יו"ט ומ"מ אי לאו דבקר שני לא הייתי מחלק וה"א דלדחי ומיהו קשה לקמן (דף ו:) גבי שריפת בת כהן קאמר או אינו אלא בשבת דהוה גמרינן מכלאים בציצית דלדחי אי לאו לא תבערו אפי' לא תעשה שיש בו כרת דמה לי חומרא רבה ומה לי חומרא זוטא והתם כיון דיכול להמתין עד למחר נילף (ה) מיניה שריפת קדשים וי"ל דהתם נמי אי אפשר להמתין שיש לה לידון מיד ולשרוף שלא יענו הדין ושלא ישתכחו הדברים וא"ת ולמה לן קרא למילף מכלאים בציצית נילף משריפת קדשים מדאיצטריך התם לומר קרא דלא דחי משום דיכול להמתין מכלל דבעלמא דחי ואר"י דהתם איצטריך קרא שלא תאמר דדחי משום דאפילו אוכל נפש שרי ולמ"ד נדרים ונדבות אין קריבין בי"ט לא איצטריך הכא קרא אלא אליבא דמ"ד קריבין: **ומכולהו** נמי שכן ישנן לפני הדיבור. וא"ת ונילף משאר קרבנות דדחי שבת כדדרשינן בפ' כילד צולין (פסחים עז. ושם) [ח]במועדו ואפי' עומר ושתי הלחם כדדרשינן התם ואר"י דחשיבי (ו) התם כולהו תדיר כיון דהוי בכל שנה ואיכא למיפרך על מילה ושאר קרבנות שכן תדיר וגש"ס לא חש לדקדק כל כך דה"נ לא מסיק מידי למ"ד [ט]עולה שהקריבו ישראל במדבר עולת ראייה הוה: **כולכם** חייבין בכבודי. מאני ה' דסיפא דקרא קדריש וא"ת ומנלן דקאי טפי אשבתות מכבוד אב ואם וכן בסמוך גבי מקדש וי"ל דכבוד הקב"ה הוי טפי בשמירת שבת מבשאר מצות דמעיד על המקום שברא העולם כדאמר בעירובין (דף סט:) ובחולין (דף ה.) דמחלל שבת ככופר במעשה בראשית ועוד אני ה' משמע דקאי אמורא דכתיב באב ואם ובמקדש כלומר מוראי למעלה ממוראכם כדאמר במדרש והתקדשתם והייתם קדושים יכול כמוני ת"ל כי קדוש אני קדושתי למעלה מקדושתכם וא"ת ולמה לי קרא בכבוד אב ואם דלא דחי שבת דבלאו קרא נמי לא דחי שהוא ואביו מוזהרין על השבת כדאמר בפ"ק דקידושין (ד' לב.) גבי אביו אומר השקני ואמו אמרה השקני הנח כיבוד אמך ועשה כבוד אביך שאתה ואמך חייבין בכבוד אביך וכן אביך אומר השקני ומצוה לעשות הנח כבוד אביך ועשה מצוה שאתה ואביך חייבין לעשות מצוה וי"ל דמהכא ילפינן התם:

טעמא דכתב רחמנא את שבתותי תשמורו הא לאו הכי דחי. פירוש דמהכא ילפינן דבעלמא דחי דלא איצטריך הכא למכתב דלא דחי דמהיכא תיתי דמפסח ומילה ותמיד לא אתי דמה לכבוד אב ואם שכן הכשר מצוה ועוד לאדרבה נילף ממקדש והבערת בת כהן דלא דחי והא דקתני יכול יהא כיבוד אב ואם דוחה שבת דמשמע דאי לאו קרא ה"א דדחי לאו דוקא אלא כלומר אפילו את"ל דדחי הא כתיב אני ה' כדפי' לעיל גבי שומע אני ואם תאמר היכי מוכח מהכא דבעלמא דחי ואיצטריך עליה למיסר דהשתא קרא דהכא לא איצטריך לגופיה אלא לאשמועינן דבעלמא דחי נימא עליה להיתירא והשתא איצטריך קרא דהכא לגופיה ולא נילף מעשה דייבום וי"ל דאפי' נימא דעליה להיתירא לא איצטריך קרא דהכא דלא מצינו למילף מעשה דייבום דמה לכבוד אב ואם שכן הכשר מצוה ועוד (ז) אדרבה ממקדש והבערת בת כהן הוה ילפי' דלא דחי ועוד מייבום ליכא למילף דבשבת איכא סקילה אע"ג דבעריות נמי איכא בחמותו וכלתו שריפה וסקילה כי נימא עליה להיתירא לא נימא אלא באחות אשה ודכוות' דליכא סקילה ושריפה דלא הוקשו להיתירא אלא לאיסורא וכן סבר רבא לפר"י *(לעיל ד' ג) וא"ת אכתי הא איצטריך לגופיה דסד"א דהואיל והוקש כבודם לכבוד המקום

לידי

עין משפט נר מצוה

יח א מיי' פ"א מהל' ציצית הלכה ו סמג עשין כו טוש"ע א"ח סימן יא סעיף יב:

יט ב מיי' פ"י מהל' כלאים הלכה ג סמג לאוין רפג טוש"ע יו"ד סימן ש סעיף ב:

כ ג מיי' שם הלכה ב סמג שם טוש"ע שם סעיף א:

כא ד מיי' פ"ו מהל' ממרים הל' יב סמג עשין קיב טוש"ע יו"ד סימן רמ סעי' טו:

תורה אור השלם

1. גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה לָּךְ עַל אַרְבַּע כַּנְפוֹת כְּסוּתְךָ אֲשֶׁר תְּכַסֶּה בָּהּ: דברים כב יב

2. לֹא תִלְבַּשׁ שַׁעַטְנֵז צֶמֶר וּפִשְׁתִּים יַחְדָּו: דברים כב יא

3. אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: ויקרא יט ג

לעזי רש"י

פוינ"ט. תך, תפר.

מוסף רש"י

גדיל שנים. כלומר אי הוה כתיב גדיל תעשה לך הוה משמע ב' חוטין, דאין גדיל פחות משנים, השתא דכתיב גדילים משמע ארבעה (מנחות לט:). **עשה גדיל.** מד' חוטין, שיטיל ד' חוטים בחור הטלית וכשיכפלם ויעשה מהן גדילים יהיו שמונה חוטין (שם). **ופותלהו מתוכו.** אותו חוט שכורך בו יהא מן המנין, ל"א ופותלהו מתוכו, תנה פתיל ענף למטה (שם). **ותכיפה אחת אינו חיבור.** התוכף בגדי צמר ופשתים בתכיפה אחת, כגון על ידי מחט פעם אחת, או שקשר קשר אחד, אינו חיבור. דכתיב צמר ופשתים יחדו, לא אסרה תורה אלא חיבור יפה המתקיים (שבת נד.).

תוספות ישנים

תאמר באחות אשה שהיא חייבת כמו הלאים דכתיב ונכרתו הנפשות העושות תרי משמע. ותימה דמשמע הכא דלהך תנא דמוקים ראשו למצורע [גרידא] לא יליף עשה דוחה ל"ת מהקפה משום שאינו שוה בכל ותימה דאמרינן בפ' שני נזירים נימא הקפת הראש תנאי היא דת"ר ראשו מה ת"ל כו' יכול אף מצורע כן ת"ל ראשו, ותניא אידך ראשו מה תלמוד וכו' יכול אף נזיר מצורע כן ת"ל וכו' מאי לאו תנאי היא דמר סבר הקפת כל הראש שמה הקפה כו' עד דמוקי לכ"ע הקפת כל הראש שמה הקפה ומקשה מאן דמוקים לקרא למדרי לא תעשה יעשה לאו גרידא מנא ליה. דא"ל נימא מכ"ש דאיכא למפרך מה לנזיר שכן ישנו בשאלה ומשני יליף מגדילים ומשמע אבל למאן דמוקים לקרא למדרי לאו גרידא דהיינו הך דמוקים ראשו למצורע לחוד לא קשה לתלמודא מנא ליה דדחי לאו גרידא דיליף ליה מהכא וא"כ קשה דהכא משמע דלא ילפינן מיניה משום שאינו שוה בכל. וי"ל דודאי לעולם הך תנא דראשו למצורע נ"ל דיליף עשה דחי לאו גרידא מהכא ומגדילים לאו מגדילים לחוד ה"א כדרבא לעיל להכי איצטריך ראשו דמצורע ואי מראשו למצורע הוה פריך ליה מה ללאו דהקפה שאינו שוה בכל. אבל כיון דמוקי לאו שאינו שוה דדחי מהקפה מעתה יש לנו לומר דגם בשוה בכל דחי מגדילים ולא נדרוש גדילים לכדרבא והתם קאמר למאי דמוקים לקרא

מסורת הש"ס

א) [מנחות לט:], ב) כלאים פ"ט מ"ח שבת נד. מנחות לט:, ג) [חגיגה ו.], ד) [בראשית יז], ה) [פסחים סה:], ו) [ויקרא יט], ז) [ויקרא יט], ח) ל"ל מכמועדיכם, ט) [חגיגה ו.].

גליון הש"ס

גמ' יכול יהא כבוד אב ואם. עי' כתובות ד' מ ע"א תוס' ישנים ד"ה אי אמרת: תוס' ד"ה כולה וי"ל דשא"ה דלא בטלה מצותו. עיין שבועות דף ג ע"א תד"ה ועל: תוס' ד"ה טעמא בר. לפר"י (לעיל דף ג). נ"ל לקמן ד' ח ע"א ד"ה רבא:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ותמיד שכן ישנן לפני: (ב) תוס' ד"ה עד וכו' דא"כ כלאים: (ג) בא"ד אלא משום טווי לחודיה כצ"ל ותיבת ונוז נמחק: (ד) ד"ה כולה וכו' שפירשתי לעיל. נ"ב ריש דף ד': (ה) בא"ד עד למחר נילף משריפת קדשים וי"ל כצ"ל ותיבת מיניה נמחק: (ו) ד"ה ומכולהו וכו' ואר"י דחשיבי כולהו כצ"ל ותיבת התם נמחק: (ז) ד"ה טעמא וכו' ועוד דאדרבה וכו' ועוד דמייבום וכו' אע"ג דבעריות נמי בחמותו וכלתו איכא שריפה וכו':

הגהות הגר"א

[א] גמ' ואליבא דמ"ד עולה כו'. נ"ב ר"ל ב"ה דהן אוסרין הגרות ולכן נ"ל דהברייתא דעליה אמיא כב"ש דאמרי עולת ראייה היה דהא ב"ש מתירין הגרות:

תוספות ישנים (המשך)

למדרי לא תעשה ועשה דהיינו אידך תנא דלקמן דמוקים ראשו לנזיר מצורע לאו גרידא מנא ליה יליף מגדילים לחוד: לפי שנאמר יפאת זקנם לא יגלחו. יהאי דנקט האי קרא דכתיב גבי כהנים ולא נקט ולא תשחית את פאת זקנך דכתי' גבי ישראל משום דגבי ישראל לא כתיב גלוח אבל גבי כהנים דכתי' גלוח נקט ההוא קרא משום דקיי"ל דאינו חייב אלא בגילוח שיש בו השחתה ואע"ג דגבי ישראל נמי בעינן גילוח שיש בו השחתה דילפינן מכהנים. מיהו התנא קרא דכתיב ביה בהדיא בעי למנקט: מה לפסח שכן כרת שאם לא יעשה אותו בי"ד יתחייב כרת. אבל במילה לא יתחייב כרת אם לא מל בקטנותו ומ"מ פריך למסקנא מה למילה ופסח שכן כרת שאם לא יעשה אותם לעולם יתחייב כרת דכתיב וערל זכר אשר לא ימול ונכרת מעמיו: ת"ל את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו אני ה' וא"כ ר"ל דאע"ג דאיש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו. וא"ת ולימא איפכא דאע"ג דלאת שבתותי תשמרו איש אמו ואביו תיראו ויהיה כבוד דוחה את השבת. וכ"ת דכל היכא דאיכא לאוקמי לקולא ולחומרא לחומרא מוקמינן הא חומרא דאתי לידי קולא היא דדרשינן מיניה הא בעלמא דחי ולחומרא דידיה לא איצטריך. וכ"ת דאית לן למדרש טפי מרישיה לסופיה ולא מסופיה לרישא דהא הכא בסמוך גבי מקדש דריש מסופיה לרישיה. וי"ל דהכא דריש ליה הכי משום דכתיב אני ה' דמשמע שיהיה מוראי למעלה ממוראכם כדאמרי' במדרש והתקדשתם והייתם קדושים יכול כמוני ת"ל אני ה' קדושתי למעלה מקדושתכם. טעמא דכתב רחמנא את שבתותי תשמרו הא לאו הכי דחי אין לפרש אם לא כתב ואת שבתותי